

Svar till Bergström

Torbjörn Tännsjö

Men hur går den populistiska demokrati, som Tännsjö förespråkar, ihop med hans utilitarism, undrar Bergström. Så här resonerar jag.

Först och främst har jag försvarat tanken om att också en global despoti, som räddat mänskligheten undan kollektiva existentiella hot, bör ersättas med global demokrati. Detta är ingen självklarhet. Här måste argumentet bemötas att demokratin inte kan handskas med situationer där den nuvarande generationen tvingas göra uppoffringar för kommande generationer.¹ Jag har hamnat i slutsatsen att demokratin inte har större problem här än despotiska styren. Despotiska styren löper dessutom en större risk att degenerera än demokratier. Slutligen känns det bättre att leva under demokratiska förhållanden än i en despoti.

Bergström uttrycker skepsis mot min tanke om *representativ* demokrati, som den bästa formen av global demokrati. Framför allt ifrågasätter han metaforen om representativ demokrati som folkstyre. Jag tycker metaforen är meningsfull, men den representativa demokratin står och faller inte med den. Viktigare är den plats den representativa demokratin erbjuder minoriteter. Dessa kan erhålla representation i ett proportionellt system. Den representativa indirekta demokratin undviker också kritik från elitistisk utgångspunkt. Det må vara sant att vanligt folk inte duger till att styra sig själva, men med indirekta former av demokrati överläts själva hantverket åt (representativa) experter. Till sist tenderar representativ demokrati att ha en utjämnande effekt (medianväljarteoremet).

Den fråga Bergström framför allt vill ha svar på är hur en utilitarist, som sitter i världsparlamentet, ska rösta. Här tror jag min metafor om representativ demokrati som folkstyre har gett upphov till missförstånd. Så här skriver han:

En parlamentariker kan alltså *tro* att hennes väljare, eller folket, skulle fatta ett visst beslut i en kontrafaktisk situation, men samtidigt *tro* att detta beslut är felaktigt i utilitaristisk mening. Vilket beslut ska hon då rösta på?

1. Se till exempel Di Paola och Jamieson 2018 och Runciman 2019.

Jag förordar inte att parlamentariker ska rösta på det beslut de tror skulle bli resultatet om alla medborgare kunde samlas och rösta. Jag föreställer mig snarare att då alla i den beslutande församlingen följer sin övertygelse så *blir* resultatet i överensstämmelse med vad folket skulle ha beslutat i en direkt demokrati. Det gäller alltså för parlamentarikern att ta ställning utan hänsyn till majoritetens eventuella vilja.

Antag att vi är i slutet av en invecklad omröstning där olika alternativ sällats bort. Endast två återstår, A och B. Jag är invald i parlamentet på en partilista. Nu måste jag som utilitarist rösta. Min röst kommer att fälla avgörandet. Jag tror att A maximerar den förväntade lyckan i världen. Från samma utgångspunkt tycks mig B sämre. Mitt parti har emellertid gjort motsatt bedömning. Det förordar B. Hur ska jag rösta?

Att rösta är att utföra en handling. Jag kan tyvärr aldrig veta vilka handlingar som är riktiga. Därför har jag, som utilitarist, utformat en beslutsmetod, som jag lutar mig mot. Det är en svår sak att utforma en sådan metod, liksom att motivera bruket av den. Här bortser jag ifrån dessa problem. Jag nöjer mig med att svara på Bergströms fråga: Hur ska jag rösta?

Svaret är att jag håller mig till den beslutsmetod jag efter moget avgörande valt. Resultatet kan emellertid bli olika i olika fall.

Ibland håller jag mig till partidisciplinen, och röstar som det förväntas av mig. I så fall av respekt för den demokratiska ordning jag tror är den bästa. Den vill jag inte riskera. Jag tillåter majoriteten att handla fel, men min förhoppning är att den ska lära sig något av saken för framtiden.

Står väldigt mycket på spel, och förefaller B som katastrofalt mycket sämre än A, bryter jag mot partidisciplinen och röstar på A. Respekten för rådande ordning har i så fall ett alltför högt moraliskt pris. Det kan med andra ord gå på olika vis från fall till fall.

Vilket är problemet?

Litteratur

- Bergström, Lars. 2025. "Moral och demokrati". *Filosofisk tidskrift* 46, nr 3, s. 33–34.
- Di Paola, Marcello och Dale Jamieson. 2018. "Climate Change and the Challenges to Democracy". *Miami Law Review* 72, s. 369–424.
- Runciman, David. 2019. "Democracy is the Planet's Biggest Enemy". *Foreign Policy* (19 juli 2019). <https://foreignpolicy.com/2019/07/20/democracy-is-the-planets-biggest-enemy-climate-change>.
- Tännsjö, Torbjörn. 2024. *Från despoti till demokrati: Hur en världsregering kan rädda mänskligheten*. Övers. Jim Jakobsson. Stockholm: Fri Tanke.